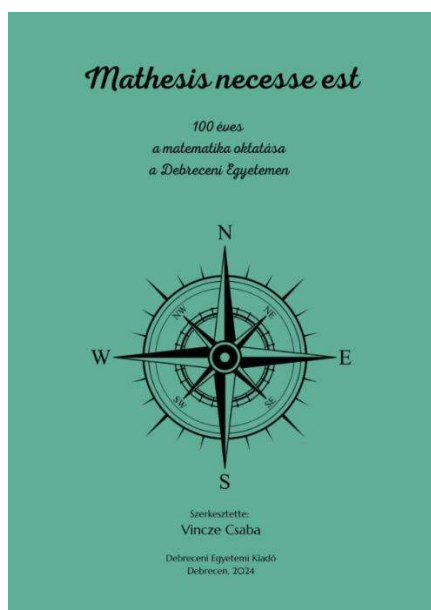

<https://doi.org/10.59424/debreceeniszemle/2025/33/2/249-252>

A matematika centenáriuma az egyetemen

Vincze Csaba (szerk.): *Mathesis necesse est: 100 éves a matematika oktatása a Debreceni Egyetemen*

Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó, 2024.

A Debreceni Tudományegyetemen az első matematikai témájú szakelőadást Wodetzky József tartotta az 1924/25-ös tanévben, ennek centenáriumára jelentette meg a Debreceni Egyetemi Kiadó ezt a kiadványt. A kötet szerkesztője Vincze Csaba professzor, a DE TTK Matematikai Intézetének igazgatója. Eredeti végzettsége szerint matematika-filozófia szakos tanár, s bár későbbi pályája egyértelműen a matematika (ezen belül a differenciálgeometria) felé fordult, az itt olvasható írásai jól tükrözik bölcséleti érdeklődését is: a

száraz tényeken túl mély gondolatokkal és sokféle forrásból merített, odaillő idézetekkel gazdagítja szövegeit. Maga a közreadott anyag nagyon változatos, sokszínű, ahogy a bevezetőben Vincze megfogalmazza: „bárhol bele lehet kezdeni a kötet olvasásába, egyfajta kiállításon vezeti keresztül olvasóját”. (Ennek következtében elnézhetjük, hogy egyes információk több helyen felbukkannak, például az aktív akadémikusokról a munkatársak sorában és – részletesebben – az „Akadémikusaink” fejezetben is olvashatunk.)

Az első fejezet – a kiadvány évfordulós jellegének megfelelően – a Matematikai Intézet történetét tárgyalja. Az első két évtizedben szerény keretek között folyt a matematika oktatása. 1925-től 1942-ig Dávid Lajos vezette az akkor Matematikai Szemináriumnak nevezett egységet. Ő főleg matematikatörténettel foglalkozott. A szeminárium kiadványainak sorából is két matematika-történeti munkát idéz fel a fejezet szerzője: Hárs Jánostól az 1577-ben kiadott Debreceni Aritmetikáról szólót és Keresztesi Máriától a „Magyar matematikai műnyelv története” című dolgozatot. Az utóbbiban központi helyet foglalnak el Maróthi

Györgynek (1715-1744) a magyar szóalkotásai. Ez a két példa is azt bizonyítja, hogy a matematika művelése Debrecenben jóval hosszabb időre nyúlik vissza, mint az egyetemi szeminárium-tanszék-intézet százéves története.

1942-ben aztán egy nemzetközi mércével is kiemelkedő matematikus vette át a Matematikai Szeminárium vezetését: Varga Ottó. A világháború után indult gyors fejlődésnek a szakmai munka, 1945-ben Gyires Béla, 1948-ban Rényi Alfréd és Szele Tibor kapott tanári kinevezést. (Varga 1950-ben, Gyires 1987-ben, Rényi 1949-ben lett az MTA levelező tagja, Szelenek korai halála miatt nem lehetett része ebben az elismerésben.) Ekkor indították útjára az azóta is sikeres nemzetközi folyóiratot, *Publicationes Mathematicae Debrecen* címmel. Egy ideig még egyetlen tanszék volt matematikából, 1949-ben Rényi vezetésével jött létre a II. Matematika Tanszék, amiből később Algebra, majd a mai Algebra és Számelmélet Tanszék lett. 1952-ben Gyires vezetésével alakult meg az Alkalmazott Matematika és Valószínűségszámítás Tanszék, majd 1953-ban Aczél János irányításával az Analízis Tanszék.

Folyamatosan gyarapodott a személyi állomány, fokozódott a specializáció, sorra jöttek létre új tanszékek, és a számítógépek elterjedésével új témák jelentek meg. A név 1992-től már Matematikai és Informatikai Intézet, de az informatika túlnőtt ezeken a kereteken, és 2004-ben megalakult az Informatikai Kar

a Debreceni Egyetemen. Az ünnepi kötet – talán a „csak a szépre emlékezem” elv jegyében – éppen csak érinti ezt a folyamatot, pedig az akkori döntések máig ható következményekkel bírnak. Így jelenleg a Természettudományi és Technológiai Kar keretében működő Matematikai Intézet mindössze három tanszékből áll, és csupán 31 oktatót foglalkoztat. Kutatási témái az elméleti matematikára (és a didaktikára) szorítkoznak, mivel az alkalmazott matematikai irányultságú tanszékek az Informatikai Karhoz tartoznak.

A jelenlegi három tanszék (Algebra és Számelmélet, Analízis, Geometria) történetének, jelenének és munkatársainak bemutatása található a következő részben. Mind a három tanszéknek van egy-egy kiemelt kutatási területe, amelyekben világszerte elismert szerepet játszanak. Ezek a diofantikus számelmélet, a függvényegyenletek és -egyenlőtlenségek, ill. a Finsler-geometria. Annak idején Szele Tibor vezetésével az algebra területén az Abel-csoportok elméletében működött ilyen nemzetközileg elismert kutatócsoport, amely azonban vezetőjének halála után szétesett. A mostani három kutatócsoport sikeres működése a garancia arra, hogy a DE Matematikai Intézete a továbbiakban is jelentős kutatási centrum maradjon. Ezt mutatja a 2022-ben kivívott MTA Kiváló Kutatóhely elismerés is.

A kötetben megtaláljuk a jelenleg aktív munkatársak és néhány nyugdíjas kolléga rövid életrajzát, az intézetben az évtizedek során működött

akadémikusok (Daróczy Zoltán, Gyires Béla, Győry Kálmán, Páles Zsolt, Rapcsák András, Rényi Alfréd és Varga Ottó) részletesebb bemutatását, az „In memoriam” részben pedig 39 elhunyt oktató főbb életrajzi adatait. De a szerkesztő nem feledkezett meg a tudományos munkát könyvtárosként vagy adminisztratív munkatársként segítő kollégák bemutatásáról sem.

A legnagyobb hangsúlyt természetesen a jelen és a közelmúlt kapja. Részletesen tájékozódhatunk az intézet által nyújtott képzésekről (BSc, MSc, osztatlan tanári szak, duális képzés, PhD, 2007 óta angol nyelvű képzések is). Néhány szemelvényen keresztül bepillantunk az intézet mindennapi életébe, például a „Thalész-kör” nevet viselő diákkör munkájába, a Maróthy György Emlékverseny feladataiba vagy az intézet munkatársainak a Debreceni Akadémiai Bizottság Matematikai Munkabizottságában végzett tevékenységébe. Számos fénykép és plakát az utóbbi évek fontosabb eseményeit idézi.

Nagyon érdekes Nyul Gábor összeállítása, aki az Arcanum adatbázisából kigyűjtötte azt a több száz, az intézethez kapcsolódó cikket és rövid hírt a Néplapból és a Hajdú-Bihari Naplóból, ami ezekben a megyei lapokban 1945–2018 között megjelent. Hol adnának ma hírt arról a sajtotban, hogy

„A. G. Kuros tartott előadást december 17-én Újabb eredmények az univerzális algebrában címmel”?

(H.-B. Napló, 1965. december 18., 4. oldal: Moszkvai és lublini vendégek Debrecenben; az előadó nevét itt Nyul Gábor javította – csakúgy, mint jó néhány más pontatlan közlés esetében is.)

Itt jön el az a pont, amikor a végső dicséret előtt a recenzensek rá szoktak mutatni az ismertett mű egynémely hiányosságaira. Valószínűsítem, hogy az évforduló okán szigorú határidőt szabtak a kötet összeállítására, emiatt maradhatott ki három nyugdíjas munkatárs rövid életrajza, valamint egyes korábbi oktatóknál az intézetben töltött időszak megjelölése, és nem maradt idő az átfedések kigyomlálására. Bár Dávid Lajos kétségkívül nem volt jelentős matematikus, de mivel 17 éven át vezette a debreceni Matematikai Szemináriumot, talán részletes életrajzát érdemes lett volna szerepeltetni. Egyes szerzők több fejezetet is írtak a kötetbe, ezért szerencsésebb lett volna egy helyen felsorolni a szerzőket összes titulusukkal együtt és az egyes fejezeteknél csak kezdőbetűikkel utalni rájuk. Arra nem találtam magyarázatot, hogy miért éppen 1998-ból tartalmazza a kötet az intézet teljes személyi állományának felsorolását. Informatívabb lenne az oktatói létszám alakulásának bemutatása egy grafikonon, de ehhez lehet, hogy hiányosak az adatok – a feladat a jövő egyetemtörténetéért vár.

A kötet a Debreceni Egyetemen száz éve folyó matematikaoktatás szervezeti és személyi feltételeinek alakulásáról összegyűjtött gazdag

anyagot foglal egységbe, rengeteg érdekes és hasznos információt nyújt annak, akit a matematika, különösen a Debrecenben folyó kutató- és oktatómunka érdekel. Méltó dokumentuma az eltelt száz év során működött kitűnő elődeink és jeles kortársaink elhivatott munkálkodásának.

Pálffy Péter Pál
kutatóprofesszor
HUN-REN Rényi Alfréd
Matematikai Kutatóintézet,
Budapest